

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ «ЛЬВІВСЬКА ПОЛІТЕХНІКА»

**І.С. Скоропад,
О.М. Чубка**

ФІНАНСИ, ГРОШІ ТА КРЕДИТ

Навчальний посібник

Львів
Видавець ФОП Марченко Т.В.
2026

УДК 336.6.+336.7

Ф59

Рекомендовано до друку Науково-методичною радою
Національного університету «Львівська політехніка»
для студентів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти
спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини
(протокол № 6/2026 від 17.06.2026р.)

Рецензенти:

Семак Б.Б. – д.е.н., професор, професор кафедри маркетингу, проректор
з наукової роботи Львівського торговельно-економічного університету

Пшик Б.І. - д.е.н., професор, професор кафедри фінансових технологій
та консалтингу Львівського національного університету імені Івана Франка

Хома І.Б. – д.е.н., професор, професор кафедри фінансів Національного
університету “Львівська політехніка”

Ф59 **Фінанси, гроші та кредит:** навчальний посібник / Скоропад І.С.,
Чубка О.М.- Львів: Видавець ФОП Марченко Т.В., 2026- 300 с.

ISBN 978-617-8682-65-1

У посібнику висвітлено сутність та еволюцію фінансів, засади функціонування фінансової системи, роль фінансового механізму, моделей фінансових відносин, бюджетної системи та податків, проведено характеристику фінансів суб'єктів господарювання, населення, страхування та фінансового ринку, висвітлено сутність та функції грошей, грошового обороту і грошових потоків, грошового ринку та грошових систем, інфляції та монетарної політики, валютного ринку і валютних систем, кредиту, охарактеризовано діяльність фінансових посередників грошового ринку, комерційних та центральних банків, міжнародних фінансово-кредитних організацій та їхнє співробітництво з Україною.

Рекомендовано для здобувачів вищої освіти спеціальності С1 Економіка та міжнародні економічні відносини (за спеціалізаціями), а також для широкого кола спеціалістів та дослідників у галузі знань С Соціальні науки, журналістика та інформація.

Публікується в авторській редакції.

ISBN 978-617-8682-65-1

УДК 336.6.+336.7

© Скоропад І.С., Чубка О.М., 2026
© Видавець ФОП Марченко Т.В., 2026

ЗМІСТ

ПЕРЕДМОВА	6
ТЕМА 1. СУТНІСТЬ ТА ЕВОЛЮЦІЯ ФІНАНСІВ	8
1.1. Виникнення фінансів	8
1.2. Сутність та функції фінансів	15
1.3. Роль фінансів у розширеному відтворенні	21
Тести	24
ТЕМА 2. ЗАСАДИ ФУНКЦІОНУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ СИСТЕМИ	27
2.1. Фінансова система	27
2.2. Фінансова політика	33
Тести	38
ТЕМА 3. ФІНАНСОВИЙ МЕХАНІЗМ ТА МОДЕЛІ ФІНАНСОВИХ ВІДНОСИН	41
3.1. Фінансовий механізм	41
3.2. Моделі фінансових відносин у суспільстві	50
3.3. Фінансове право	52
Тести	53
ТЕМА 4. БЮДЖЕТНА СИСТЕМА ТА ПОДАТКИ	57
4.1. Бюджет та бюджетний устрій	57
4.2. Доходи та видатки державного бюджету	63
4.3. Податки та податкова система	70
Тести	80
ТЕМА 5. ФІНАНСИ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ ТА НАСЕЛЕННЯ	83
5.1. Методи організації діяльності суб'єктів господарювання	83
5.2. Сутність та схеми фінансування суб'єктів господарювання	90
5.3. Фінанси населення	94
Тести	97
ТЕМА 6. СТРАХУВАННЯ ТА ФІНАНСОВИЙ РИНОК ЯК ЗАБЕЗПЕЧУЮЧІ СФЕРИ ФІНАНСІВ	100
6.1. Страхування	100
6.2. Фінансовий ринок	111

Тести	128
ТЕМА 7. ВИНИКНЕННЯ, СУТНІСТЬ ТА ФУНКЦІЇ ГРОШЕЙ	131
7.1. Еволюція та сутність грошей	131
7.2. Форми грошей та їхні функції	134
Тести	150
ТЕМА 8. ГРОШОВИЙ ОБОРОТ І ГРОШОВІ ПОТОКИ	154
8.1. Поняття грошового обороту як руху грошей	154
8.2. Структура грошового обороту	155
8.3. Маса грошей, що обслуговує грошовий оборот	157
8.4. Закон грошового обороту та швидкість обороту грошей	159
8.5. Сучасні засоби платежу, які обслуговують грошовий оборот в Україні	161
Тести	167
ТЕМА 9. ГРОШОВИЙ РИНОК ТА ГРОШОВІ СИСТЕМИ	170
9.1. Сутність і структура грошового ринку	170
9.2. Попит та пропозиція грошей	172
9.3. Суть грошової системи та її еволюція	175
9.4. Грошові реформи	181
Тести	187
ТЕМА 10. ІНФЛЯЦІЯ ТА МОНЕТАРНА ПОЛІТИКА	192
10.1. Сутність та види інфляції	192
10.2. Наслідки інфляції та антиінфляційна політика	195
10.3. Сутність, типи та цілі монетарної політики	199
10.4. Інструменти монетарної політики	201
10.5. Таргетування	204
Тести	205
ТЕМА 11. ВАЛЮТНИЙ РИНОК І ВАЛЮТНІ СИСТЕМИ	208
11.1. Поняття валюти, валютний курс та конвертованість валют	208
11.2. Валютний ринок: суть та основи функціонування	213
11.3. Сутність та необхідність валютного регулювання	216
11.4. Валютні системи	219
Тести	223

ТЕМА 12. КРЕДИТ У РИНКОВІЙ ЕКОНОМІЦІ	226
12.1. Сутність кредиту	226
12.2. Форми і види кредиту	228
12.3. Процент за кредит	234
Тести	238
ТЕМА 13. ФІНАНСОВІ ПОСЕРЕДНИКИ ГРОШОВОГО РИНКУ	241
13.1. Фінансові посередники і їхні функції на грошовому Ринку	241
13.2. Місце банків на грошовому ринку	244
13.3. Місце і роль небанківських фінансових установ на грошовому ринку	248
Тести	258
ТЕМА 14. БАНКІВСЬКА СИСТЕМА ТА ЦЕНТРАЛЬНІ БАНКИ В СИСТЕМІ МОНЕТАРНОГО УПРАВЛІННЯ	261
14.1. Сутність та організування банківської системи	261
14.2. Центральні банки: походження, призначення та функції	263
14.3. Правові основи діяльності, функції та структура НБУ	267
14.4. Контролювання, регулювання та нагляд за діяльністю банків	271
Тести	276
ТЕМА 15. МІЖНАРОДНІ ФІНАНСОВО-КРЕДИТНІ ОРГАНІЗАЦІЇ ТА ЇХНЄ СПІВРОБІТНИЦТВО З УКРАЇНОЮ	279
15.1. Сутність, цілі та завдання співробітництва України з міжнародними фінансово-кредитними організаціями	279
15.2. Співробітництво з Міжнародним валютним фондом	280
15.3. Співробітництво з Групою Світового банку	283
15.4. Банк міжнародних розрахунків	286
15.5. Співробітництво з регіональними міжнародними фінансово-кредитними організаціями	289
Тести	291
СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ	294

ПЕРЕДМОВА

Сучасна архітектура світової економіки — це складна мережа фінансових потоків, де рух капіталу випереджає рух товарів, а цифровізація змінює саму природу грошей. Фінанси є кровоносною системою будь-якої економіки. Без розуміння того, як створюється вартість і як розподіляються грошові фонди, неможливо аналізувати макроекономічні процеси. Гроші виступають мовою дипломатії та геополітики, а вивчення валютних систем та механізмів кредитування дозволяє зрозуміти справжні важелі впливу на світовій арені. Для студентів спеціальності “Економіка та міжнародні економічні відносини” розуміння механізмів фінансів, грошового обігу та кредитування є не просто академічною вимогою, а базовим інструментом для професійного виживання та успіху. Основною метою вивчення навчальної дисципліни “Фінанси, гроші та кредит” є формування у майбутніх економістів цілісної системи знань щодо сутності грошей, фінансів та кредиту на набуття навичок аналізу різних аспектів грошово-кредитної та фінансової політики, оволодіння практикою використання грошово-кредитних та фінансових інструментів для розв’язання фінансових проблем в державі та бізнесі.

Посібник “Фінанси, гроші та кредит” розроблений як навігатор у багатогранному світі фінансових категорій. Його мета — допомогти студентам опанувати логіку функціонування фінансових систем: від державного бюджету та податкової політики до складних інструментів міжнародного кредитного ринку. Посібник поєднує класичні теорії з аналізом сучасних трендів: від ролі центральних банків у стримуванні інфляції до впливу криптовалюти на традиційний банківський сектор.

Матеріал посібника структурований таким чином, щоб забезпечити послідовне занурення по фінансовій тематиці (сутності та еволюції фінансів, засадах функціонування фінансової системи, фінансовому механізмі та моделях фінансових відносин, бюджетній системі та податках, фінансах суб’єктів господарювання та населення, страхуванню та фінансовому ринку як забезпечуючих сферах фінансів), грошово-кредитних відносинах (виникнення, сутність та

функції грошей, грошовий оборот і грошові потоки, грошовий ринок та грошові системи, інфляція та монетарна політика, валютний ринок і валютні системи, кредит у ринковій економіці, фінансові посередники грошового ринку, банківська система та центральні банки в системі монетарного управління) та розвитку міжнародних фінансів (міжнародні фінансово-кредитні організації та їхнє співробітництво з Україною). Кожна тема посібника містить не лише теоретичні положення, а й тестові запитання, що стимулюють аналітичне мислення здобувачів освіти.

Автори сподіваються, що цей посібник стане надійним фундаментом у вивченні економічної науки та допоможе сформувати фахові компетенції, необхідні для прийняття ефективних рішень у динамічному міжнародному середовищі. В результаті вивчення навчальної дисципліни на основі запропонованого посібника здобувачі освіти повинні продемонструвати вміння аналізувати роль грошей та фінансів у системі відтворення, сучасну грошово-кредитну і фінансову політику держави та виявляти її вплив на економіку і соціальне становище в країні, моделювати нормальну та кризову фінансові ситуації та бачити вихід з останньої, будувати моделі фінансових відносин та управління фінансовою системою держави, визначати джерела фінансових ресурсів підприємств, домогосподарств та держави, моделювати грошові потоки в сферах фінансів, аналізувати державний бюджет, вміти обирати відповідні методи та інструменти для залучення фінансових ресурсів на фінансовому і грошовому ринках.

Навчальне видання

**І.С. СКОРОПАД,
О.М. ЧУБКА**

ФІНАНСИ, ГРОШІ ТА КРЕДИТ

Навчальний посібник

Формат 60x84/16. Папір офсетний. Друк цифровий.
Гарнітура Times New Roman.
Умовн. друк. арк. 17,44.

Видавець Марченко Т. В.
м. Львів, 79053, Україна, Перфецького 11 А, тел.+380503701957
e-mail: magnol06@ukr.net
<https://magnolia.lviv.ua>

Видавець Марченко Т. В.
Свідоцтво про внесення суб'єкта видавничої справи
до Державного реєстру видавців, виготовлювачів і розповсюджувачів
видавничої продукції: серія ДК № 6784 від 30.05.2019 року,
видане Державним комітетом інформаційної політики,
телебачення та радіомовлення України

Надруковано у друкарні видавця ФОП Марченко Т.В.